

Huismussen in de regio Delft

door K. Mostert en B.Vastenhouw

2 oktober 2007

Inleiding

In de regio Delft is het huismussenbestand de afgelopen jaren flink teruggelopen, zoals bijna overal in Nederland. Sinds de jaren tachtig is de huismus met 50% of meer achteruitgegaan. Vanwege de sterke achteruitgang is de huismus in 2004 op de rode lijst geplaatst.

In het voorjaar van 2007 is het plan ontstaan om Delft en het buitengebied rondom de stad te inventariseren op huismussen. Eén van de doelen van het onderzoek is om te bepalen hoeveel paar er momenteel voorkomen in Delft en omgeving, hoe deze zijn verspreid over de stad en het buitengebied en of de huismussenpopulatie nog steeds in aantal achteruit gaat.

Om het onderzoek te starten is een database opgezet met daaraan verbonden de mogelijkheid om waarnemingen van huismussen door middel van een digitale kaart in te voeren.

Tijdens het onderzoek zijn ook spreeuwen en ringmussen geteld. De spreeuw dient vooral als controlesoort voor de aanwezigheid van geschikte nestgelegenheden in het onderzochte gebied. Bij de ringmus was, behalve het huidige voorkomen, vooral de vraag of deze soort zich in de bebouwde kom gaat vestigen op plaatsen waar de huismus is verdwenen.

Huismus (Passer domesticus) - foto: B.Vastenhouw

Onderzoeksmethode

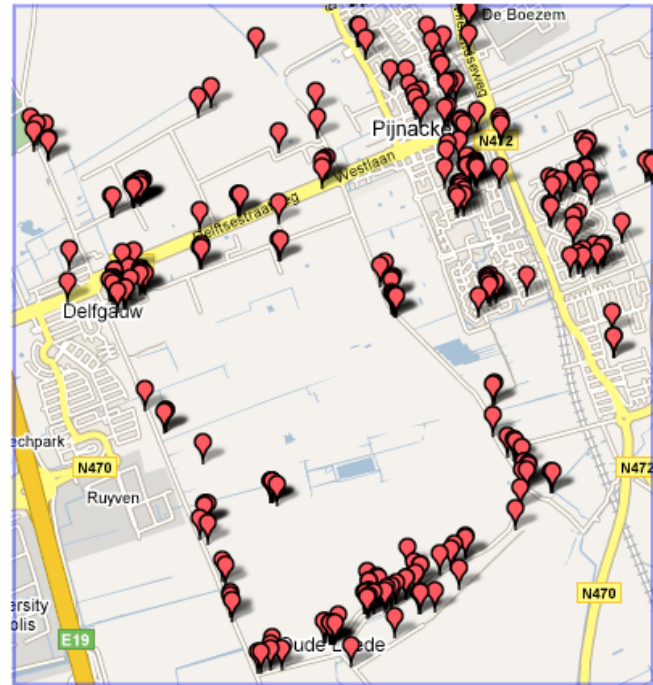
In het voorjaar van 2007 werden alle wijken in Delft, Oude Leede, Delfgauw, Pijnacker en Schipluiden bezocht om waarnemingen te verzamelen. Elk tielpend mannetje huismus werd als een territorium (broedgeval) beschouwd en ingetekend op een digitale kaart en op deze manier ook ingevoerd in een database. De gebieden werden twee maal bezocht met een tussenperiode van tenminste twee weken. Spreeuwen en ringmussen werden op dezelfde manier geïnventariseerd.

Daarnaast zijn nog enkele waarnemingen van derden binnengekomen, die alle door de waarnemers op juistheid zijn gecontroleerd.

Resultaten

De telling heeft over het jaar 2007 in het hele onderzochte gebied 681 broedgevallen van de huismus opgeleverd. In de bebouwde kom van Delft werden 199 broedgevallen gevonden. Het aantal broedgevallen varieerde sterk per wijk in de stad. In sommige wijken broeden (bijna) geen huismussen meer, zoals de TU-wijk en de oude binnenstad van Delft. Andere wijken waren beter dan verwacht, zoals bijvoorbeeld de wijken Tanthof-Oost en West. Over het algemeen lijken huismussen zich vooral nog te vestigen in de randzone van de stad. Vooral in het oudere centrale deel van de stad lijkt de achteruitgang erg groot te zijn. In de bebouwde kom van Pijnacker, Delfgauw en Oude Leede werden 271 broedgevallen gevonden. Dit lijkt

er op te wijzen dat de huismus het in het buitengebied gemiddeld beter doet dan in de stad.

Twee kaarten: de bebouwde kom van Delft met 199 broedgevallen en het buitengebied rond Pijnacker, Delfgauw en Oude Leede met daarin 271 broedgevallen. Wat betreft oppervlakte zijn beide gebieden ongeveer even groot, qua aantallen lijkt het buitengebied het dus beter te doen dan de stad. In Delft is duidelijk zichtbaar dat er in de binnenstad en in de TU-wijk bijna geen mussen meer broeden en dat wijken als Tanthof-West en Oost er juist weer positief uitspringen.

Broedgevallen van ringmussen (*Passer montanus*). De ringmus is van oudsher meer een soort van het landelijk gebied.

echter nog te vroeg en bovendien op een veel te kleine schaal om te beweren dat dit is veroorzaakt is door het verdwijnen van huismussen. Spreeuwen werden ook geteld als controlesoort. In de meeste gebieden waar voldoende goede nestge-

In de stedelijke omgeving van Delft werden de broedgevallen van huismussen voornamelijk aangetroffen in wijken met huizen met pannendaken en voldoende dekking in de vorm van dichte struiken of hagen. Op veel plaatsen werd er door de mannetjes getijlpt vanaf de dakrand of dakgoot, maar ook verborgen vanuit een dichte struik of haag in de buurt van het nest. Struiken en hagen waarin mussen werden gehoord waren onder andere taxus, hulst, liguster, cotoneaster, haagbeuk en vuurdoorn.

Broedgevallen van ringmussen werden voornamelijk gevonden in het buitengebied. In totaal werden 33 broedgevallen geteld, waarvan slechts twee in de bebouwde kom. De twee broedgevallen van ringmus in het stedelijk gebied bevonden zich in groene buitenwijken aan de rand van de stad. Op deze plekken werden in de afgelopen jaren geen huismussen meer waargenomen. Het is

legenheid was voor spreeuwen werden ook broedgevallen van mussen aangetroffen. Slechts op enkele plekken waar spreeuwen broedden werden geen mussen aangetroffen. Dit gold onder meer voor het NS stationsgebouw in het centrum.

Wijk	Huismus	Spreeuw	Ringmus
<i>Binnenstad</i>	1	0	0
<i>Vrijenban</i>	21	21	0
<i>Wippolder</i>	17	11	0
<i>Schieweg</i>	0	0	0
<i>Tanthof-Oost</i>	36	13	0
<i>Tanthof-West</i>	38	19	0
<i>Voorhof</i>	3	2	0
<i>Buitenhof</i>	14	2	1
<i>Voordijkshoorn</i>	16	21	1
<i>Hof van Delft</i>	20	18	0

Tabel 1
Aantal broedgevallen per wijk in de bebouwde kom van Delft in het voorjaar van 2007.

Oudere gegevens

In 1975 werden voor de bebouwde kom van Delft een schatting opgegeven van 1.400-1.700 paar huismussen. Daarnaast werden 650-900 paar spreeuwen en 9-12 paar ringmussen vastgesteld. Het stedelijk gebied van Delft was in 1975 overigens ook nog wat kleiner, namelijk 11,5 km² in plaats van 16.0 km² in 2007. De inventarisatie in 1975 vond plaats in het kader van de landelijke broedvogelatlas van SOVON. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat het om een zeer globale schatting gaat. De schatting zal eerder aan de lage kant zijn dan aan de hoge kant.

Naast de telling in 1975 zijn een aantal deelgebieden jaarlijks geïnventariseerd door de Vogelwacht Delft en Omstreken. In de periode 1966-1971 werden voor gebieden zoals het Hertenkamp, de Nootdorpse Plassen en de Delftse Hout tientallen paren huismussen opgegeven. Uit de overzichten is duidelijk dat er maar weinig aandacht werd besteed aan de huismus. Meestal werd een globale schatting van 50 paar opgegeven. Van Park St. Joris, begraafplaats Jaffa en TNO Zuidpolder werden in de jaren zestig eveneens schattingen van vele tientallen paren opgegeven. Dit beeld begint in de jaren tachtig te veranderen, wanneer tellers meer en meer de moeite nemen om het aantal paar huismussen exact te tellen. Vooral in de jaren negentig is het aantal paar sterk verminderd. Zowel binnen als buiten de bebouwde kom verdwijnt de huismus in steeds meer gebieden als broedvogel. Op het NS station van Delft, waar huismussen in de jaren negentig nog een alledaags gezicht vormden is de soort de laatste zes jaar niet meer waargenomen.

Conclusies en aanbevelingen

- Vergeleken met 30 jaar geleden is nog slechts 13% van de populatie huismussen over. De populatie spreeuwen is in dezelfde periode teruggelopen naar ongeveer 14% van de oorspronkelijke populatie.
- De huismus lijkt vooral verdwenen te zijn uit het centrale deel van de stad. De soort doet het nog relatief goed in de buitenranden van de stad grenzend aan het buitengebied.
- De cijfers over 2007 geven aan dat de huismus in het buitengebied succesvoller is dan in het stedelijk gebied.

- Hoewel de sperwer zich in de jaren negentig in en om Delft heeft gevestigd als broedvogel is het aantal paar tot op heden uiterst beperkt gebleven. Momenteel komen jaarlijks 2 à 3 paar sperwers tot broeden. In dezelfde periode is de boomvalk en later de torenvalk vrijwel helemaal verdwenen als broedvogel in Delft. Om deze redenen is het onwaarschijnlijk dat predatie van roofvogels een grote rol heeft gespeeld bij de achteruitgang van de huismus in deze omgeving.
- Over oorzaken van de massale achteruitgang van de huismus in Nederland is al veel geschreven. Het onderzoek in Delft over 2007 lijkt te bevestigen dat huismussen een voorkeur hebben voor huizen met pannendaken en voldoende dekking (struiken en/of hagen) in de buurt van het nest. Door de zogenaamde “verstening” van de tuinen en het volbouwen van stukjes rommelige natuur in het stedelijk gebied is ook de hoeveelheid dekking en voedsel de laatste decennia sterk afgenomen. In wijken waar behalve pannendaken en voldoende dekking ook een voldoende groene en insectenrijke omgeving is, doen de huismussen het beter dan op andere plekken. Uit de voorkeur voor mussen in de buitenzone van de stad (tegen het agrarische buitengebied) is af te leiden dat ook het vergaren van voldoende voedsel mogelijk in toenemende mate een probleem is geworden. Dit geldt met name voor de oudere delen in het centrale deel van de stad (waar vroeger juist hoge dichtheden aanwezig waren). Verder is door het opknappen en de renovatie van gebouwen en de toepassing van zogenaamd vogelschroot bij mogelijke nestplaatsen onder pannendaken minder passende broedgelegenheid beschikbaar dan enkele tientallen jaren geleden.
- Bij het bevorderen van een goede broedgelegenheid voor huismussen ligt een schone taak voor zowel de gemeente als de particulier. Speciale neststenen kunnen worden ingemetseld in muren en nestkasten kunnen worden opgehangen bij zowel openbare gebouwen als woonhuizen. Vogelschroot kan worden verwijderd bij geschikte broedlocaties. Particulieren kunnen zorgen voor groene insectenrijke tuinen. De gemeente kan zorgen voor groene en insectenrijke parken en bermen. Deze activiteiten zullen niet alleen gunstig zijn voor de huismus, ook insecten, vlinders en andere stadsbewoners zoals de gierzwaluw en de dwergvleermuis zullen hier baat bij hebben.

Dankwoord

In totaal hebben vijf waarnemers met gegevens aan het project bijgedragen: Adri van Heerden heeft het buitengebied van Oude Leede en Pijnacker geteld. Rosemarijn van Limburg Stirum, Gerard Dumay, Kees Mostert en Bart Vastenhout hebben delen van de bebouwde kom van Delft voor hun rekening genomen. We willen iedereen die aan dit onderzoek heeft bijgedragen hierbij hartelijk bedanken.

Literatuur

- Melchers M. (2007), *Huismussen tellen in Groot-Amsterdam*, Natura, 2007 nr 2, blz. 44-47.
- Mostert, K. (1995), *Broedvogelbevolking van Delft en omstreken in 1990*.